

вати заходів, нічого не змінювати — рівень задоволеності клієнтів цими послугами буде поступово падати, а відповідно будуть знижуватися попит на них і отримані доходи. Це, в свою чергу, негативно впливатиме на прибутковість і стабільність банків.

Література

1. Босак О.В. Іноваційна діяльність як основний чинник підвищення конкурентоспроможності банку // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.5. — С. 131—136.
2. Дзюблюк О. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні // Банківська справа. — 2006. — № 5—6. — С. 23—35.
3. Солодка О.О. Оцінка інтенсивності конкуренції в цільовому сегменті ринку банківських послуг // Фінанси України. — 2009. — № 12. — С. 81—88.
4. Червінська О.С. Проблеми банківського обслуговування клієнтів в умовах стабілізації фінансової кризи // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.6 — С. 242—243.
5. Кравченко М. Інтереси клієнта понад усе // Обрій ПІБ. — 2005. — № 2 — С. 3—5.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2011 р.

УДК 336.717

Л.А. Пуш, аспірант кафедри грошового обігу і кредиту
Полтавського університету економіки і торгівлі

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

АННОТАЦІЯ. Розглянуто сутність валютних ризиків банків. Досліджено модель організації системи управління валютними ризиками банків і відповідно запропоновано інструментарій управління ними. Розкрито компетенцію учасників системи управління валютними ризиками.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: валютний ризик, ринковий ризик, ризик-менеджмент, оцінка ризиків, відкрита валютна позиція.

ABSTRACT. The essence of currency risk banks. Studied model system of currency risk management of banks and accordingly proposed management tools. Reveals the competence of the participants of currency risk management.

KEY WORDS: currency risk, market risk, risk management, risk assessment, open currency position.

АНОТАЦІЯ. Рассмотрена сущность валютных рисков банков. Исследована модель организации системы управления валютными рисками банков и соответственно предложено инструментарий управления ими. Раскрыто компетенцию участников системы управления валютными рисками.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: валютный риск, рыночный риск, риск-менеджмент, оценка рисков, открытая валютная позиция.

Питаннями управління валютними ризиками в комерційних банках ґрунтовно досліджувались вітчизняними та зарубіжними вченими, такими як: М. Бахчеева [1], А. Косарев [1], А.А. Лобанов [2], А.В. Чугунов [2], Л.О. Примостка [3], О.Є. Шора [4], В.Б. Шатковська-Шморгай [5], В.А. Ющенко [6].

Незважаючи на широкий спектр досліджень даної проблематики малодослідженими залишаються питання організації системи управління валютними ризиками в банківських установах.

Метою статті є дослідження моделі організації управління валютними ризиками банків.

Для вирішення даної проблеми були поставлені такі завдання:

— дослідити сутність поняття «валютний ризик» як одного з видів «ринкового ризику»;

— запропонувати модель організації системи управління валютними ризиками банків, яка б враховувала особливості та специфіку окремого комерційного банку;

— визначити компетенцію учасників системи управління валютними ризиками;

— внести пропозиції щодо інструментарію управління валютними ризиками комерційних банків.

Валютний ризик належить до категорії ринкового ризику. Під валютним ризиком розуміють можливість одержання банком грошових збитків або зменшення вартості його капіталу внаслідок несприятливих змін валютних курсів між моментом придбання і моментом продажу позицій у валюті. З економічної точки зору валютний ризик є наслідком незбалансованості активів і пасивів щодо кожної з валют за термінами і сумами [4].

Діяльність банків на валютних ринках, що полягає в управлінні активами і пасивами в іноземній валюті та в банківських металах, пов'язана з валютними ризиками [7—11] (одним з елементів ринкового ризику), які виникають у зв'язку з використанням різних валют і банківських металів під час проведення банківських операцій.

Валютний ризик поряд з процентним та іншими ціновими ризиками у відповідності до Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) належить до ринкового ризику. Ринковий ризик — це ризик того, що вартість фінансових інструментів або майбутні потоки грошових коштів стосовно них будуть змінюватися відповідно до зміни ринкових цін.

Валютні ризики становлять собою частину комерційних або ринкових ризиків. Валютні ризики — це ймовірність збитків банку, що пов'язані зі зміною курсів іноземних валют, у яких банк здійснює операції по відношенню до функціональної валюти звітності.

Можна виділити дві складові валютного ризику: ризик відкритої валютної позиції та ризик конвертування. Ризик відкритої валютної позиції визначається відкритою валютною позицією банку, тобто різницею між вартістю активів і пасивів у даній валюті, з обліком позабалансових позицій. Переоцінка позицій в іноземній валюті здійснюється при використанні поточного курсу обміну гривні до іноземних валют, встановленого Національним банком України. Відкриті валютні позиції виражаються як відсоткове відношення між величиною відкритої валютної позиції та величиною сукупного нормативного капіталу. Закрита позиція — сумарна величина балансових і позабалансових зобов'язань у визначеній валюті рівна сумі величини балансових і позабалансових вимог.

Сукупна валютна позиція — сума вартості усіх довгих і коротких позицій у національній валюті. Відкрита позиція виникає, зазвичай, як частина діяльності банку з надання послуг клієнтам, а також у результаті здійснення банком арбітражних угод.

Ризик конвертування пов'язаний з обмеженнями у проведенні обмінних операцій. Даний ризик обумовлений обмеженнями, які як правило визначені нормативними актами НБУ. Головним методом управління ризиком відкритої валютної позиції є встановлення лімітів валютної позиції.

Так, на сьогодні має місце нагальна потреба у розробці моделі організації системи управління валютними ризиками банків, яка б враховувала особливості та специфіку окремого комерційного банку, використовувані ним методи управління та адаптований до них інструментарій, що приносив максимальну ефективність від запроваджених заходів (рис. 1).

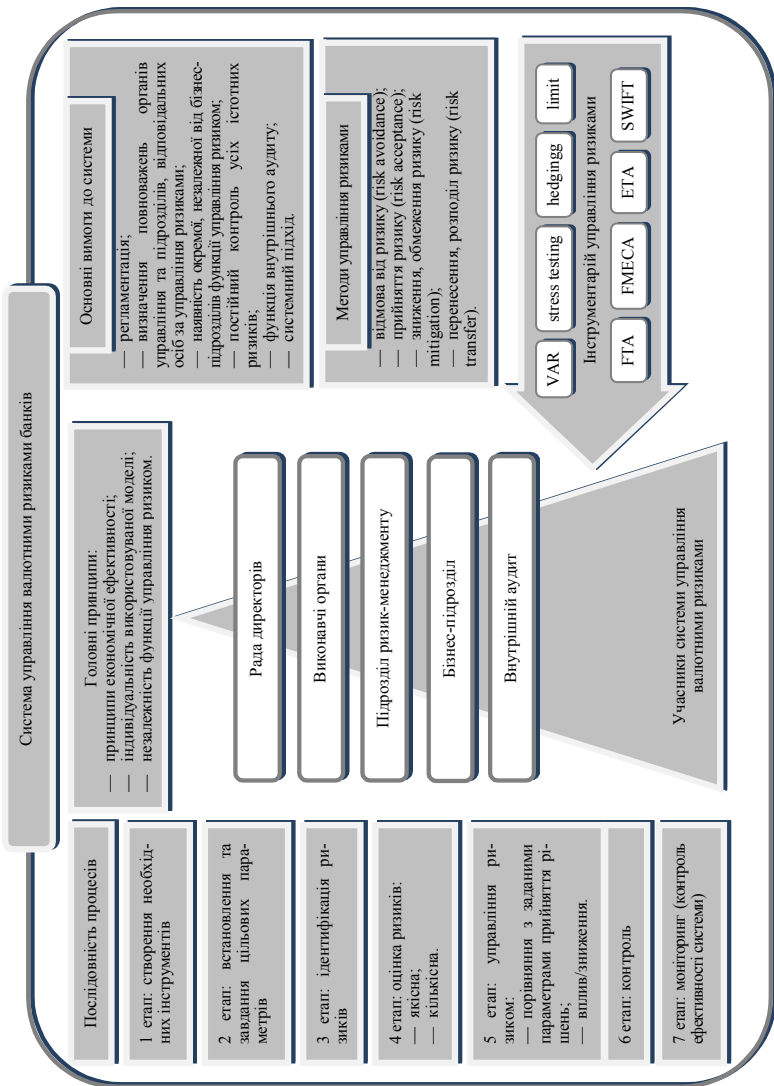

Рис. 1. Модель організації системи управління валютними ризиками банків

Складено особисто автором.

Управління ризиками та їх мінімізація є пріоритетним напрямком діяльності банків. Політика управління ризиками базується на основних принципах:

- принцип багаторівневості;
- принцип колегіальності;
- принцип інформаційної достатності прийняття рішень при управлінні ризиками;
- принцип актуалізації.

Основною метою управління та контролю над валютним ризиком є:

- мінімізація втрат капіталу банку при формуванні активів та пасивів з використанням іноземних валют;
- недопущення недотримання банком вимог валютного законодавства та органів валютного контролю при здійсненні операцій з іноземною валютою та виконанні функцій валютного контролю.

Банк здійснює управління валютним ризиком через відкриту валютну позицію. Ліміти визначаються як для кожної валюти, так і для сукупності позицій за всіма валютами. Основними шляхами закриття позиції є продаж/купівля на міжбанківському ринку у безготівковій формі, або в готівковій — через операційні каси та обмінні пункти.

Процедура управління валютним ризиком здійснюється поетапно: виявлення ризику; кількісна оцінка валютного ризику; лімітування; хеджування; диверсифікація.

На основі проведеного аналізу валютного ризику:

- встановлюється максимальна величина валютної позиції;
- встановлюється максимальна величина збитків від переоцінки позиції.

Компетенція учасників системи управління валютними ризиками:

1. Рада директорів:

- створення контрольного середовища;
- постановка цілей;
- визначення контрольних параметрів;
- контроль найбільш важливих ризиків;
- контроль за ефективністю системи.

2. Виконавчі органи:

- реалізація цілей;
- підтримка ризиків у визначених межах;
- організація системи управління ризиками;
- забезпечення інформацією.

3. Підрозділ ризик-менеджменту:

- основна робота з управління ризиками: ідентифікація;
- розробка та/або вибір методології;

- координація діяльності бізнес-підрозділів;
- управління портфелем ризиків;
- інформаційне забезпечення.

4. Бізнес-підрозділи:

- управління «власними» ризиками в завданих межах.

5. Внутрішній аудит:

- оцінка ефективності системи.

На практиці використовується зазвичай наступний інструментарій управління валютними ризиками комерційних банків:

- VAR (Value at risk) — методика призначена для вимірювання валютних ринкових ризиків негативної переоцінки відкритих валютних позицій у банку (в умовах відсутності глобальних стресів на валютному ринку) і може використовуватися при управлінні ринковими валютними ризиками;

- Stress-testing — моделювання ризикової поведінки, за якої визначається ступінь стійкості за заданих умов;

- hedging — спосіб впливу на структуру фінансових активів і зобов'язань з метою обмеження рівня ризику або створення систем захисту від ризику укладанням додаткових фінансових угод;

- limit — механізм лімітування концентрації валютних ризиків використовується зазвичай за тими їх видами, які виходять за межі допустимого рівня, тобто за операціями, які здійснюються в зоні критичного чи катастрофічного ризику;

- FTA (Fault Tree Analysis) — аналіз дерева помилок — експертна методика аналізу ризиків у їх взаємозв'язку та можливості виникнення ефекту «доміно»;

- FMECA (Failure Mode Effect and Cause Analysis) — перехресний аналіз помилок та їх причин — аналітична методика попередження ризиків;

- ETA (Event Tree Analysis) — аналіз дерева взаємопов'язаних подій — методика аналізу можливих сценаріїв, що виникають при одних і тих самих обставинах, але які по різному управляються та призводять до різних наслідків;

- SWIFT (Structured what-if technique) — структурований аналіз сценаріїв, один з методів мозкового штурму сценаріїв, при якому одна група експертів ставить запитання, а інша — шукає відповіді.

Стратегія управління ризиками повинна бути підкріплена наявністю інтегрованої, комплексної системи управління ризиками, що включає в себе визначення необхідних обов'язків і функцій, що охоплює усі ризики.

Отже, управління валютним ризиком полягає в здійсненні контролю відкритих валютних позицій по кожній іноземній ва-

люті при проведенні валютних операцій, у тому числі торгових. Ліміти, на підставі яких регулюється рівень валютного ризику банку, відповідають лімітам та обмеженням, встановленим Національним банком України. Використання банками запропонованих методик оцінки валютного ризику дасть можливість не лише знизити загрозу його виникнення, але й при необхідності мінімізувати його. Таким чином, використання цих інструментів для страхування валютних операцій дає можливість убезпечити майбутні грошові надходження і зробити їх більш прогнозованими.

Література

1. *Бахчеева М.* Принципы управления валютными рисками / М. Бахчеева, А. Косарев // Консультант. — № 11. — 2005. — С. 12—16.
2. *Энциклопедия финансового риск-менеджмента* / под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. — 3-е изд. — М. : Изд-во «Альпина Бизнес Букс», 2007. — 878 с.
3. *Управління банківськими ризиками : навч. посібн.* / Л.О. Примостка, П.М. Чуб, Г.Т. Карчева та ін. / за заг. ред. Л.О. Примостки. — К. : Вид-во КНЕУ, 2007. — 600 с.
4. *Шора О.С.* Методики оцінки валютних ризиків і встановлення та контролю лімітів відкритої валютної позиції в практичній діяльності комерційних банків України / О.С. Шора // Наукові доповіді НАУ. — 2006. — Вип. 2 (3). — С. 1—8.
5. *Шатковська-Шморгай В.Б.* Принципи формування та місце моніторингу в стратегії управління валютним ризиком в банках / В.Б. Шатковська-Шморгай // Науковий вісник ПНТУ ім. Ю. Кондратюка. — Сер. : Економіка і регіон. — 2008. — № 4(19). — С. 119—123.
6. *Ющенко В.А.* Управління валютними ризиками : навч. посібн. / В.А. Ющенко, В.І. Міщенко. — К. : Вид-во «Знання», 1998. — 444 с.
7. Про банки і банківську діяльність. [Закон України]. — Документ 2121-14, остання редакція від 18.12.2011 на підставі 3394-17, чинний. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=xml>.
8. Про систему валютного регулювання і валютного контролю. [Декрет Кабінету Міністрів України]. — Документ 15-93, остання редакція від 12.01.2011 на підставі 2778-17, чинний. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=15-93>.
9. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: інструкція затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368 [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG6032.html.

10. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Схвалено Постановою Правління Національного банку України 15.03.2004 №104. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0361500-04>.

11. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту у банках України: Схвалені Постановою Правління НБУ від 02.08.04 № 361. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_1/pg_imchsx/index.htm.

Стаття надійшла до редакції 27.12.2011 р.

УДК 336.717.061.2

С.М. Савлук, канд. екон. наук, директор департаменту Промінвестбанку, докторант кафедри банківської справи ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СТИМУЛЯТИВНИЙ МЕХАНІЗМ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКУ

АННОТАЦИЯ. Рассматриваются основные инструменты стимулирования увеличения собственного капитала банков, анализируется зарубежный опыт их использования и возможности применения его в Украине.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: собственный капитал, экономические нормативы, участие в капитале, участие в прибыли, индивидуальное и коллективное стимулирование.

ABSTRACT. Main levers of stimulation for the bank capital growth are reviewed, foreign experience of theirs usage is analyzed and possibilities of it implementation in Ukraine are reviled.

KEY WORDS: equity capital, economic standards, equity stake, participation in profits, individual and collective incentives.

АННОТАЦІЯ. Досліджуються основні важелі стимулювання збільшення власного капіталу банків, аналізується іноземний досвід їх використання, визначаються можливості його використання в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: власний капітал, економічні нормативи, участь у капіталі, участь у прибутку, індивідуальне та колективне стимулювання.

Нарощування власного капіталу є однією з ключових передумов стабільного і динамічного розвитку банків, що наочно проявилось під час світової фінансової кризи 2007—2009 рр. і післякризового відновлення їх діяльності. В сучасній вітчизняній літературі широко дискутуються шляхи збільшення капіталізації банків, але основна увага науковців приділяється пошуку додат-